

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

1 päivänä maaliskuuta 2018*

Ennakkoratkaisupyyntö – Vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuva alue – Asetus (EU) N:o 650/2012 – Perimys ja eurooppalainen perintötodistus – Soveltamisala – Mahdollisuus ilmoittaa eloonjääneen puolison perintöosuus eurooppalaisessa perintötodistuksessa

Asiassa C-558/16,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Kammergericht Berlin (Berliinin osavaltion ylioikeus, Saksa) on esittänyt 25.10.2016 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 3.11.2016, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa, jonka on pannut vireille

Doris Margret Lisette Mahnkopf,

Sven Mahnkopfin

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Ilešič sekä tuomarit A. Rosas, C. Toader (esittelevä tuomari), A. Prechal ja E. Jarašiūnas,

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Malacek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 4.10.2017 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze ja M. Hellmann,
- Belgian hallitus, asiamiehinään L. Van den Broeck, J. Van Holm ja C. Pochet,
- Kreikan hallitus, asiamiehinään G. Papadaki ja K. Karavasili,
- Espanjan hallitus, asiamiehenään V. Ester Casas,
- Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan F. Di Matteo, avvocato dello Stato,
- Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

– Euroopan komissio, asiamiehinä M. Wilderspin ja M. Heller,
kuultuaan julkisasiamiehen 13.12.2017 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotosta 4.7.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 650/2012 (EUVL 2012, L 201, s. 107) 1 artiklan 1 kohdan, 67 artiklan 1 kohdan ja 68 artiklan 1 alakohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty menettelyssä, jossa on kyse Doris Margret Lisette Mahnkopfin hänen puolisonsa kuoleman jälkeen vireille panemasta hakemuksesta, joka koskee eurooppalaisen perintötodistuksen laatimista kyseisen puolison perinnöstä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Asetus N:o 650/2012

- 3 Asetuksen N:o 650/2012 johdanto-osan 7, 9, 11, 12 ja 71 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
”(7) Sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa olisi edistettävä poistamalla vapaata liikkuvuutta haittaavat esteet niiden henkilöiden osalta, joille aiheutuu tällä hetkellä vaikeuksia, kun he valvovat oikeuksiaan perintöasiassa, jolla on rajat ylittäviä vaikutuksia. Kansalaisten on voitava järjestää perimyksensä ennakolta Euroopan oikeusalueella. Perillisten ja testamentinsaajien sekä muiden perittäville läheisten henkilöiden sekä perimyksen liittyvien velkojien oikeuksien toteutuminen on taattava tehokkaasti.
--
(9) Tämän asetuksen soveltamisala olisi ulotettava kaikkiin perimyksen yksityisoikeudellisiin näkökohtiin ja varsinkin kaikenlaiseen omaisuuden, oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymiseen kuolemantapauksen johdosta, olipa kyseessä kuolemanvaraismääräykseen perustuva tahdonvaltainen siirtyminen tai lakimääräiseen perimyksen perustuva siirtyminen.
--
(11) Tätä asetusta ei olisi sovellettava muihin yksityisoikeuden aloihin kuin perimyksen. Selvyyden vuoksi eräät kysymykset, joiden voitaisiin nähdä olevan yhteydessä perintöasioihin, olisi nimenomaisesti suljettava tämän asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.
(12) Tätä asetusta ei olisi näin ollen sovellettava kysymyksiin, jotka liittyvät aviovarallisuussuhteisiin, mukaan lukien joissakin oikeusjärjestelmissä tunnetut avioehtosopimukset siinä määrin kuin tällaisissa sopimuksissa ei käsitellä perintöasioita, eikä vaikutuksiltaan avioliittoon verrattavien parisuhteiden varallisuussuhteisiin. Tiettyä perintöasiaa tämän asetuksen nojalla käsittelevien

viranomaisten olisi kuitenkin tilanteen mukaan otettava huomioon perittävän aviovarallisuussuhteen tai vastaavan varallisuussuhteen purkaminen määrittäessään perittävän jäämistöä ja edunsaajien osuuksia.

--

(71) Todistuksella olisi oltava samat oikeusvaikutukset kaikissa jäsenvaltioissa. Todistuksen ei olisi itsessään oltava täytäntöönpanoasiakirja, mutta sen olisi oltava todistusvoimainen, ja sen olisi katsottava osoittavan todenmukaisesti perimyksen sovellettavan lain tai muun tiettyihin seikkoihin sovellettavan lain mukaisesti vahvistetut seikat, kuten kuolemanvaraismääräysten aineellinen pätevyys. --”

4 Kyseisen asetuksen 1 artiklassa, jonka otsikko on ”Sovellettamisala”, säädetään seuraavaa:

”1. Tätä asetusta sovelletaan perimyksen. Sitä ei sovelleta vero-, tulli- tai hallintoasioihin.

2. Tämän asetuksen sovellettamisalaan eivät kuulu seuraavat asiat:

--

d) kysymykset, jotka liittyvät aviovarallisuussuhteisiin ja sellaisiin suhteisiin liittyviin varallisuussuhteisiin, joilla niihin sovellettavan lain mukaan katsotaan olevan avioliittoon verrattavia vaikutuksia;

--”

5 Mainitun asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan perimyksellä tarkoitetaan ”kaikenlaisen omaisuuden, oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymis[tä] kuolemantapauksen johdosta, olipa kyseessä kuolemanvaraismääräykseen perustuva tahdonvaltainen siirtyminen tai lakimääräiseen perimyksen perustuva siirtyminen”.

6 Saman asetuksen 21 artiklan, jossa säädetään perimyksen sovellettavaa lakia koskevasta yleissäännöstä, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jollei tässä asetuksessa toisin säädetä, perimyksen kokonaisuudessaan sovelletaan sen valtion lakia, jossa perittävän asuinpaikka oli kuolinhetkellä.”

7 Asetuksen N:o 650/2012 22 artiklan, jonka otsikko on ”Lainvalinta”, 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Henkilö voi valita, että hänen perimyksensä kokonaisuudessaan sovelletaan sen valtion lakia, jonka kansalainen hän on valinnan tehdessään tai kuollessaan.”

8 Kyseisen asetuksen 23 artiklassa, jonka otsikkona on ”Sovellettavan lain sovellettamisala”, säädetään seuraavaa:

”1. Edellä olevan 21 tai 22 artiklan mukaisesti määräytyvää lakia sovelletaan perimyksen kokonaisuudessaan.

2. Kyseistä lakia sovelletaan erityisesti seuraaviin:

--

b) edunsaajien, heidän perintöosuksiensa ja perittävän heille mahdollisesti asettamien velvoitteiden määrittäminen sekä muiden perintöoikeuksien, mukaan lukien eloonjääneen puolison tai kumppanin perintöoikeuksien, määrittäminen;

--”

9 Mainitun asetuksen VI luku, jonka otsikko on ”Eurooppalainen perintötodistus”, sisältää kyseisen asetuksen 62–73 artiklan. Asetuksen N:o 650/2012 62 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tällä asetuksella otetaan käyttöön eurooppalainen perintötodistus, jäljempänä ’todistus’, joka annetaan käytettäväksi toisessa jäsenvaltiossa ja jolla on 69 artiklassa luetellut oikeusvaikutukset.

2. Todistuksen käyttö ei ole pakollista.

3. Todistus ei korvaa jäsenvaltioissa vastaaviin tarkoituksiin käytettyjä kansallisia asiakirjoja. Toisessa jäsenvaltiossa käytettäväksi annetulla todistuksella on kuitenkin 69 artiklassa luetellut oikeusvaikutukset myös siinä jäsenvaltiossa, jonka viranomaiset ovat sen antaneet tämän luvun mukaisesti.”

10 Saman asetuksen 63 artiklan, jonka otsikko on ”Todistuksen tarkoitus”, 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Todistusta käyttävät perilliset, perintöön suoraan oikeutetut testamentinsaajat ja -- joiden on toisessa jäsenvaltiossa vedottava asemaansa tai käytettävä oikeuksiaan perillisinä tai testamentinsaajina

--

2. Todistusta voidaan käyttää erityisesti osoittamaan yksi tai useampia seuraavista seikoista:

a) kunkin todistuksessa mainitun perillisen tai mahdollisen testamentinsaajan asema ja/tai oikeudet ja osuus jäämistöstä;

b) tietyn jäämistöön kuuluvan omaisuuden osoittaminen todistuksessa mainitulle yhdelle tai useammalle perilliselle tai yhdelle tai useammalle mahdolliselle testamentinsaajalle;

--”

11 Asetuksen N:o 650/2012 65 artiklan 3 kohdan d alakohdassa säädetään seuraavaa:

”[Todistusta koskevan] hakemuksen on sisällettävä jäljempänä luetellut tiedot, siltä osin kuin ne ovat hakijan tiedossa ja todistuksen antava viranomainen tarvitsee niitä todistaakseen seikat, jotka hakija haluaa todistettavaksi, ja siihen on liitettävä kaikki asianmukaiset asiakirjat joko alkuperäisinä tai jäljennöksinä, jotka täyttävät niiden aitouden toteamisen edellytykset, sanotun rajoittamatta 66 artiklan 2 kohdan soveltamista:

--

d) tiedot perittävän puolisoista tai kumppaneista ja mahdollisista entisistä puolisoista tai kumppaneista: sukunimi (tapauksen mukaan sukunimi syntymähetkellä), etunimet, sukupuoli, syntymäaika ja -paikka, siviilistäyty, kansalaisuus, mahdollinen henkilötunnus ja osoite;

--”

12 Saman asetuksen 67 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Todistuksen antavan viranomaisen on annettava todistus viipymättä tässä luvussa säädetyn menettelyn mukaisesti, kun todistettavat seikat on vahvistettu perimyksen sovellettavan tai muun tiettyihin seikkoihin sovellettavan lain mukaisesti. Sen on käytettävä 81 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua neuvoa-antavaa menettelyä noudattaen laadittua lomaketta. – –”

13 Asetuksen N:o 650/2012 68 artiklassa, joka koskee todistuksen sisältöä, säädetään seuraavaa:

”Todistuksessa on oltava seuraavat tiedot, siltä osin kuin sen käyttötarkoitus niitä edellyttää:

– –

f) tiedot perittävästä: sukunimi (tapauksen mukaan sukunimi syntymähetkellä), etunimet, sukupuoli, syntymäaika ja -paikka, siviilisääty, kansalaisuus, mahdollinen henkilötunnus, kuolinaikainen osoite, kuolinaika ja -paikka;

– –

h) tiedot perittävän tekemästä avioehtosopimuksesta tai tarvittaessa perittävän tekemästä sopimuksesta sellaisen suhteen yhteydessä, jolla siihen sovellettavan lain mukaan katsotaan olevan avioliittoon verrattavia vaikutuksia, sekä tiedot aviovarallisuussuhteista tai vastaavista varallisuussuhteista;

– –

l) kullekin perilliselle tuleva perintöosa ja tarvittaessa luettelo kullekin perilliselle kuuluvista oikeuksista ja/tai omaisuudesta;

– –”

14 Kyseisen asetuksen 69 artiklassa, jonka otsikko on ”Todistuksen oikeusvaikutukset”, säädetään seuraavaa:

”1. Todistus on pätevä kaikissa jäsenvaltioissa ilman eri menettelyä.

2. Todistuksen oletetaan osoittavan todenmukaisesti perimyksen sovellettavan lain tai muun tiettyihin seikkoihin sovellettavan lain mukaisesti vahvistetut seikat. Todistuksessa perillisenä, testamentinsaajana – – mainitulla henkilöllä oletetaan olevan todistuksessa mainittu asema ja/tai siinä mainitut oikeudet tai valtuudet, ilman kyseisiin oikeuksiin tai valtuuksiin liittyviä muita ehtoja ja/tai rajoituksia kuin ne, jotka on todistuksessa mainittu.

– –”

Asetus (EU) 2016/1103

- 15 Tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta tuomioistuimen toimivallan, sovellettavan lain sekä päätösten tunnustamisen ja täytäntöönpanon alalla aviovarallisuussuhteita koskevissa asioissa 24.6.2016 annetun neuvoston asetuksen (EU) 2016/1103 (EUVL 2016, L 183, s. 1) johdanto-osan 18 ja 22 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”(18) Tämän asetuksen soveltamisala olisi ulotettava kaikkiin aviovarallisuussuhteita koskeviin yksityisoikeudellisiin näkökohtiin, jotka kattavat puolisoiden omaisuuden päivittäisen hoidon ja aviovarallisuussuhteiden purkautumisen erityisesti puolisoiden erottua tai toisen puolison kuoltua. – –

– –

(22) Koska puolisoiden välisistä elatusvelvollisuuksista säädetään [toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetussa] neuvoston asetuksessa (EY) N:o 4/2009 [(EUVL 2009, L 7, s. 1)], ne olisi jätettävä tämän asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Samaa kohtelua olisi sovellettava myös kuolleen puolison perimystä koskeviin kysymyksiin, joista säädetään [asetuksessa N:o 650/2012].”

- 16 Kyseisen asetuksen 1 artiklan, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, 2 kohdan d alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämän asetuksen soveltamisalaan eivät kuulu seuraavat asiat:

– –

d) perimys kuolleen puolison jälkeen;”

- 17 Mainitun asetuksen 70 artiklan, jonka otsikko on ”Voimaantulo”, 2 kohdan toisen alakohdan mukaan asetusta sovelletaan vasta 29.1.2019 alkaen, lukuun ottamatta eräitä yleisiä säännöksiä ja loppusäännöksiä.

Saksan oikeus

- 18 Siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch, jäljempänä BGB) 1371 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jos varallisuussuhteet päättyvät puolison kuoleman johdosta, avioliiton aikainen varallisuusaseman muutos hyvitetään siten, että eloonjääneen puolison lakimääräistä perintöosuutta korotetaan neljänneksellä; tältä osin on merkityksetöntä, onko puolisoiden varallisuusasema yksittäistapauksessa muuttunut.”

- 19 BGB:n 1931 §:ssä säädetään seuraavaa:

”(1) Perittävän eloonjäänyt puoliso saa lakimääräisen perimyksen nojalla ensisijaisiin perillisiin kuuluvien sukulaisten ohella neljänneksen ja toissijaisiin perillisiin kuuluvien sukulaisten tai isovanhempien ohella puolet jäämistöstä. Jos isovanhempien ohella on elossa isovanhempien jälkeläisiä, puoliso saa myös muilta puolet siitä osasta, joka kuuluisi jälkeläisille 1926 §:n nojalla.

– –

3. BGB:n 1371 §:ää sovelletaan edelleen.

--”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 20 Sven Mahnkopf kuoli 29.8.2015. Hän oli kuolemaansa saakka naimisissa Doris Mahnkopfin kanssa. Kummankin puolison, jotka ovat Saksan kansalaisia, asuinpaikkana oli Berliini (Saksa). Perittävän, joka ei ollut antanut mitään kuolemanvarais määräystä, ainoita perillisiä olivat hänen puolisonsa ja pariskunnan ainoa poika.
- 21 Puolisoihin sovellettiin omaisuuden erillisyyteen ja varallisuusaseman muutosten jakamiseen avioliiton purkautuessa perustuvaa lakisääteistä järjestelmää, eivätkä he olleet tehneet avioehtosopimusta. Perittävän jäämistöön kuuluu Saksassa sijaitsevan omaisuuden lisäksi 50 prosentin suuruinen yhteisomistusosuus Ruotsissa sijaitsevasta kiinteistöstä.
- 22 Doris Mahnkopfin hakemuksesta Amtsgericht Schöneberg (Shönebergin alioikeus), joka on toimivaltainen tuomioistuin käsittelemään Sven Mahnkopfia koskevia perintöasioita, antoi 30.5.2016 kansallisen perintötodistuksen, jonka mukaan eloonjäänyt puoliso ja jälkeläinen perivät kumpikin Saksan oikeudessa säädetyn lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan puolet perittävän omaisuudesta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että puolisolle kuuluva perintöosuus perustuu BGB:n 1931 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan eloonjääneen puolison lakimääräistä perintöosuutta, joka on neljännes, korotetaan vielä neljänneksellä, jos puolisoitten aviovarallisuussuhteisiin sovellettiin omaisuuden erillisyyteen ja varallisuusaseman muutosten jakamiseen avioliiton purkautuessa perustuvaa lakisääteistä järjestelmää, kuten BGB:n 1371 §:n 1 momentista ilmenee.
- 23 Doris Mahnkopf pyysi 16.6.2016 notaaria antamaan hänelle myös asetuksen N:o 650/2012 nojalla eurooppalaisen perintötodistuksen, jonka mukaan hän ja hänen poikansa ovat kanssaperillisiä perineet kansallisessa oikeudessa säädetyn lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan kumpikin puolet jäämistöstä. Hän halusi käyttää kyseistä perintötodistusta kirjatakseen kiinteistörekisteriin heidän omistusoikeutensa Ruotsissa sijaitsevaan kiinteistöön. Notaari siirsi Doris Mahnkopfin hakemuksen Amtsgericht Schönebergin käsiteltäväksi.
- 24 Amtsgericht Schöneberg hylkäsi eurooppalaista perintötodistusta koskevan hakemuksen sillä perusteella, että perittävän puolisolle annettu perintöosuus perustui jäämistön yhden neljänneksen osalta perimystä koskeviin sääntöihin ja toisen neljänneksen osalta BGB:n 1371 §:n 1 momentissa säädettyihin aviovarallisuussuhteita koskeviin sääntöihin. Sääntö, jonka nojalla viimeksi mainittu neljännes on annettu ja joka koskee aviovarallisuussuhteita eikä perimystä, ei kuulu kuitenkaan asetuksen N:o 650/2012 soveltamisalaan.
- 25 Doris Mahnkopf valitti tästä päätöksestä Kammergericht Berliniin (Berliinin osavaltion ylioikeus, Saksa). Hän täydensi kyseisessä valituksessa myös alkuperäistä hakemustaan vaatimalla toissijaisesti, että eurooppalainen perintötodistus myönnetään siten, että siinä todetaan ilmoitusluonteisesti, että hänen oikeutensa periä neljännes jäämistöstä perustuu omaisuuden erillisyyttä ja varallisuusaseman muutosten jakamista avioliiton purkautuessa koskevaan järjestelmään.
- 26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että oikeuskirjallisuudessa ollaan eri mieltä siitä, onko BGB:n 1371 §:n 1 momentin sääntöä pidettävä perintöoikeutta vai aviovarallisuussuhteita koskevana oikeussääntönä. Kun otetaan huomioon BGB:n 1371 §:n 1 momentin tarkoitus, jona on hyvittää varallisuusaseman muutos avioliiton aikana puolisoitten välisen omaisuuden yhteyden päätyttyä toisen puolison kuoleman johdosta, kyseinen säännös ei sen mielestä ole asetuksen N:o 650/2012 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua ”perimystä” koskeva sääntö. Kyseisessä säännöksessä säädettyä sääntöä on sen mukaan sovellettava aina silloin, kun avioliiton vaikutukset, ja myös aviovarallisuussuhteita koskevat kysymykset, määräytyvät Saksan oikeuden nojalla. Mainittua

soveltamista ei taattaisi, jos kyseinen sääntö luonnehdittaisiin perintöoikeutta koskevaksi säännöksi, koska tällaisessa tapauksessa sen soveltamisalaan kuuluisivat vain tilanteet, joissa perimyksen sovelletaan asetuksen N:o 650/2012 21 ja 22 artiklan mukaan Saksan oikeutta.

- 27 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on myös sitä mieltä, että koska unionissa ei ole yhdenmukaistettu aviovarallisuussuhteita koskevia säännöksiä, aviovarallisuussuhteita koskevan säännön – tässä tapauksessa BGB:n 1371 §:n 1 momentin – soveltamiseen perustuvaa eloonjääneen puolison lakimääräisen perintöosuuden korotusta ei pääsääntöisesti voida merkitä edes täysin ilmoitusluonteisesti eurooppalaiseen perintötodistukseen.
- 28 Se katsoo kuitenkin, että kyseinen korotus voitaisiin ilmoittaa eurooppalaisessa perintötodistuksessa silloin, kun on kyse tilanteesta, jossa asetuksen N:o 650/2012 21 tai 22 artiklan perusteella määräytyvä sovellettava perintöoikeus sekä aviopuolisoiden varallisuusasemaan sovellettava oikeus – riippumatta siitä, mitä lainvalintasääntöjä on sovellettava – perustuu saman jäsenvaltion lakiin. Nyt käsiteltävässä tapauksessa perimyksen ja aviovarallisuusasemaan sovelletaan yksinomaan Saksan oikeutta.
- 29 Kyseinen tuomioistuin toteaa tältä osin, että asetuksen N:o 650/2012 67 artiklan 1 kohdan ja 69 artiklan 2 kohdan sanamuoto, jonka mukaan todistettavat seikat on vahvistettu perimyksen sovellettavan lain tai ”muun tiettyihin seikkoihin sovellettavan lain” mukaisesti, voisi sallia tällaisen tulkinnan. Kyseinen tulkinta on sen mukaan myös oikeutettu, kun otetaan huomioon asetuksen N:o 650/2012 johdanto-osan 12 perustelukappaleen toinen virke ja eurooppalaisen perintötodistuksen tarkoitus, jona on yksinkertaistaa ja nopeuttaa oikeuksien valvontaa perintöasioissa, joilla on rajat ylittäviä vaikutuksia.
- 30 Tässä tilanteessa Kammergericht Berlin päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko asetuksen N:o 650/2012 1 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että sen soveltamisalaan (’perimys’) kuuluvat myös kansallisen oikeuden säännökset, joilla – kuten BGB:n 1371 §:n 1 momentilla – säännellään aviopuolison kuoleman jälkeisiä varallisuussuhteita korottamalla toisen aviopuolison lakimääräistä perintöosuutta?

2) Jos kysymyksen 1 vastataan kieltävästi, onko asetuksen N:o 650/2012 68 artiklan 1 alakohtaa ja 67 artiklan 1 kohtaa tulkittava kuitenkin siten, että eloonjääneen aviopuolison perintöosuus voidaan ottaa kokonaisuudessaan eurooppalaiseen perintötodistukseen myös silloin, kun kyseinen osuus käsittää BGB:n 1371 §:n 1 momentin kaltaisen varallisuus oikeudellisen säännön nojalla tehtyyn korotukseen perustuvan murto-osan?

Jos tähän on lähtökohtaisesti vastattava kieltävästi, onko tähän vastattava kuitenkin poikkeuksellisesti myöntävästi tilanteessa, jossa

- a) perintötodistus on annettu vain siinä tarkoituksessa, että perillisten oikeuksiin voidaan vedota tietyssä toisessa jäsenvaltiossa perittävän siellä olevan omaisuuden osalta, ja
- b) ratkaisu perimyksestä (asetuksen N:o 650/2012 4 ja 21 artikla) ja – riippumatta siitä, mitä lainvalintasääntöjä sovelletaan – aviovarallisuussuhteisiin liittyviä kysymyksiä koskeva ratkaisu on annettava saman kansallisen lain nojalla?

3) Jos ensimmäiseen ja toiseen kysymyksen on kokonaisuudessaan vastattava kieltävästi, onko asetuksen N:o 650/2012 68 artiklan 1 alakohtaa tulkittava siten, että varallisuus oikeudellisen säännön nojalla korotettu eloonjääneen puolison perintöosuus voidaan ottaa kokonaisuudessaan – korotuksen vuoksi kuitenkin vain ilmoitusluonteisesti – eurooppalaiseen perintötodistukseen?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

- 31 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään lähinnä, onko asetuksen N:o 650/2012 1 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että mainitun asetuksen soveltamisalaan kuuluu pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen säännös, jonka mukaan toisen puolison kuollessa avioliiton aikainen varallisuusaseman muutos hyvitetään kiinteämääräisesti korottamalla eloonjääneen puolison perintöosuutta.
- 32 Aluksi on huomautettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sekä unionin oikeuden yhtenäinen soveltaminen että yhdenvertaisuusperiaate edellyttävät, että unionin oikeuden sellaisen säännöksen sanamuotoa, jossa ei ole nimenomaista viittausta jäsenvaltioiden oikeuteen säännöksen merkityksen ja ulottuvuuden määrittämiseksi, on tavallisesti tulkittava koko unionissa itsenäisesti ja yhtenäisesti (tuomio 18.10.2016, Nikiforidis, C-135/15, EU:C:2016:774, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ottamalla huomioon paitsi säännöksen sanamuoto myös sen asiayhteys ja kyseessä olevalla säännöstöllä tavoiteltu päämäärä (ks. mm. tuomio 18.5.2017, Hummel Holding, C-617/15, EU:C:2017:390, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 33 Asetuksen N:o 650/2012 1 artiklan 1 kohdan sanamuodon mukaan kyseistä asetusta sovelletaan perimyksen. Saman asetuksen 1 artiklan 2 kohdassa luetellaan tyhjentävästi asiat, jotka eivät kuulu sen soveltamisalaan ja joita ovat kyseisen säännöksen d alakohdassa mainitut ”kysymykset, jotka liittyvät aviovarallisuussuhteisiin”. Mainitun asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa täsmennetään, että perimys kattaa ”kaikenlaisen omaisuuden, oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymisen kuolemantapauksen johdosta, olipa kyseessä kuolemanvaraismääräykseen perustuva tahdonvaltainen siirtyminen tai lakimääräiseen perimyksen perustuva siirtyminen”.
- 34 Asetuksen N:o 650/2012 johdanto-osan yhdeksännestä perustelukappaleesta ilmenee myös, että asetuksen soveltamisala olisi ulotettava kaikkiin perimyksen yksityisoikeudellisiin näkökohtiin.
- 35 Asetuksella N:o 650/2012 tavoitelluista päämääristä on korostettava, että kyseisen asetuksen seitsemännen perustelukappaleen mukaan asetuksen tavoitteena on sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan edistäminen poistamalla vapaata liikkuvuutta haittaavat esteet niiden henkilöiden osalta, jotka haluavat valvoa rajat ylittävään perimyksen perustuvia oikeuksiaan. Erityisesti Euroopan oikeusalueella perillisten ja testamentinsaajien sekä muiden perittäville läheisten henkilöiden sekä perimyksen liittyvien velkojien oikeuksien toteutuminen on taattava tehokkaasti.
- 36 Tässä tarkoituksessa asetuksella N:o 650/2012 otetaan käyttöön todistus, jolla siinä mainitun perillisen, testamentinsaajan tai oikeudenomistajan on voitava toisessa jäsenvaltiossa osoittaa asemansa ja perintöoikeutensa (ks. vastaavasti tuomio 12.10.2017, Kubicka, C-218/16, EU:C:2017:755, 59 kohta).
- 37 Kyseessä olevan säännöksen asiayhteydestä on todettava, että asetuksen N:o 650/2012 johdanto-osan 11 ja 12 perustelukappaleesta ilmenee, ettei kyseistä asetusta olisi sovellettava muihin yksityisoikeuden aloihin kuin perimyksen eikä etenkin kysymyksiin, jotka liittyvät aviovarallisuussuhteisiin, mukaan lukien joissakin oikeusjärjestyksissä tunnetut avioehtosopimukset siinä määrin kuin tällaisissa sopimuksissa ei käsitellä perintöasioita.
- 38 Nyt käsiteltävässä tapauksessa ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että BGB:n 1371 §:n 1 momentin mukaan omaisuuden erillisyyteen ja varallisuusaseman muutosten jakamiseen avioliiton purkauksessa perustuvan järjestelmän (Zugewinnngemeinschaft) päättyessä eloonjääneen puolison lakimääräistä perintöosuutta korotetaan avioliiton aikaista varallisuusaseman muutosta hyvitetäessä neljänneksellä.

- 39 Saksan hallitus on korostanut huomautuksissaan tältä osin, että kyseistä aviovarallisuussuhteen purkamista koskevaa kansallisen oikeuden säännöstä sovelletaan yksinomaan silloin, kun avioliitto päättyy kuoleman johdosta. Sen tarkoituksena on jakaa kiinteämääräisesti avioliiton aikana kertynyt omaisuus hyvittämällä epäedullinen asema, joka johtuu omaisuuden erillisyyteen ja varallisuusaseman muutosten jakamiseen avioliiton purkautuessa perustuvan lakisääteisen järjestelmän keskeytyksestä puolison kuoleman vuoksi, välttämällä tällä tavalla se, ettei omaisuuden koostumusta ja arvoa avioliiton alussa ja lopussa tarvitse määrittää täsmällisesti.
- 40 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 78 ja 93 kohdassa korostanut, BGB:n 1371 §:n 1 momentti ei unionin tuomioistuimen käytettävissä olevien tietojen mukaan koske omaisuuden ositusta puolisojen kesken vaan kysymyksiä eloonjääneen puolison oikeuksista jäämistöön jo kuuluvaan omaisuuteen. Kyseisen säännöksen pääasiallisena tarkoituksena ei näin ollen näytä olevan omaisuuden jakaminen tai aviovarallisuussuhteen purkaminen vaan pikemminkin eloonjääneelle puolisolle annettavan perintöosuuden suuruuden määrittäminen suhteessa muihin perillisiin. Tällainen säännös koskee siis pääasiallisesti perimystä kuolleen puolison jälkeen eikä aviovarallisuussuhteita. Pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallisen oikeuden sääntö liittyy siis asetusta N:o 650/2012 sovellettaessa perimyksen.
- 41 Kyseinen tulkinta ei myöskään ole ristiriidassa asetuksen 2016/1103 soveltamisalan kanssa. Vaikka kyseinen asetus on näet sen johdanto-osan 18 perustelukappaleen mukaan annettu siten, että sen on tarkoitus ulottua kaikkiin aviovarallisuussuhteita koskeviin yksityisoikeudellisiin näkökohtiin, jotka kattavat puolisojen omaisuuden päivittäisen hoidon ja aviovarallisuussuhteiden purkautumisen erityisesti puolisojen erottua tai toisen puolison kuoltua, siinä jätetään sen soveltamisalan ulkopuolelle nimenomaisesti sen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaan ”perimys kuolleen puolison jälkeen”.
- 42 Lopuksi on todettava – kuten myös julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 102 kohdassa huomauttanut –, että jos katsotaan, että eloonjääneelle puolisolle BGB:n 1371 §:n 1 momentin kaltaisen kansallisen oikeuden säännöksen perusteella kuuluva osuus perustuu perintöoikeuteen, mainittua osuutta koskevat tiedot voidaan ilmoittaa eurooppalaisessa perintötodistuksessa kaikkine asetuksen N:o 650/2012 69 artiklassa mainittuine oikeusvaikutuksineen. Kyseisen asetuksen 69 artiklan 1 kohdan mukaan eurooppalainen perintötodistus on pätevä kaikissa jäsenvaltioissa ilman eri menettelyä. Kyseisen artiklan 2 kohdassa säädetään, että todistuksessa testamentinsaajana mainitulla henkilöllä oletetaan olevan todistuksessa mainittu asema ja siinä mainitut oikeudet ilman kyseisiin oikeuksiin liittyviä muita ehtoja ja/tai rajoituksia kuin ne, jotka on todistuksessa mainittu (tuomio 12.10.2017, Kubicka, C-218/16, EU:C:2017:755, 60 kohta).
- 43 Näin ollen on todettava, että eurooppalaisen perintötodistuksen päämäärien saavuttaminen estyisi merkittävästi pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jos mainitussa todistuksessa ei mainittaisi täydellisiä tietoja eloonjääneen puolison oikeuksista jäämistöön.
- 44 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 650/2012 1 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että mainitun asetuksen soveltamisalaan kuuluu pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen säännös, jonka mukaan toisen puolison kuollessa avioliiton aikainen varallisuusaseman muutos hyvitetään kiinteämääräisesti korottamalla eloonjääneen puolison perintöosuutta.

Toinen ja kolmas kysymys

- 45 Kun otetaan huomioon ensimmäiseen kysymykseen annettu vastaus, toiseen ja kolmanteen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

- 46 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotosta 4.7.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 650/2012 1 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että mainitun asetuksen soveltamisalaan kuuluu pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen säännös, jonka mukaan toisen puolison kuollessa avioliiton aikainen varallisuusaseman muutos hyvitetään kiinteämääräisesti korottamalla elonjääneen puolison perintöosuutta.

Allekirjoitukset